

спрямувати значні кошти на вирішення поточних проблем регіону, інвестування економічних та соціальних програм розвитку області. Підвищення життєздатності економіки області приведе до підвищення добробуту та досягнення нової якості життя населення.

Висновки та перспективні напрями досліджень. Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року — довгостроковий програмний документ, потреба в розробці якого продиктована гострою необхідністю здійснення радикальних структурних перетворень економіки регіону за рахунок модернізації виробництва з впровадженням новітніх технологій, розвитку інфраструктури, активізації інвестиційних процесів. Виділені та описані автором чотири умовні етапи її розробки описують процедуру роботи над стратегічним документом на шляху до досягнення головної мети соціально-економічного розвитку Одещини.

Література

1. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000 № 1602-III.

2. Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції «Про затвердження методичних рекомендацій щодо формування регіональних стратегій розвитку» від 29 липня 2002 року № 224.

3. Проект Стратегії економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року.

Стаття подана до редакції 07.10.2011

УДК 332.142:339.92

Ю. І. Головня, канд. екон. наук,
доц. кафедри міжнародної економіки,
Київський національний торговельно-економічний університет

УСТАЛЕНИЙ РОЗВИТОК У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНУ

АНОТАЦІЯ. У статті висвітлено проблеми усталеного розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіону, обґрунтовано необхідність дослідження регіону як самостійного суб'єкту національної економіки та зовнішньоекономічної діяльності, розроблено рекомендації щодо формування зовнішньоекономічної політики регіону.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: усталений розвиток, зовнішньоекономічна діяльність регіону, зовнішньоекономічна політика регіону.

АННОТАЦИЯ. В статье освещены проблемы устойчивого развития внешнеэкономической деятельности региона, обоснована необходимость исследования региона как самостоятельного субъекта национальной экономики и внешнеэкономической деятельности, разработаны рекомендации по формированию внешнеэкономической политики региона.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: устойчивое развитие, внешнеэкономическая деятельность региона, внешнеэкономическая политика региона.

ANNOTATION. The article enlightens the main problems of stabilized development in foreign economic region, states the necessity of investigation the region as the independent subject of national economy and foreign economic development, treats the recommendation to formation foreign economic policy of the region.

KEY WORDS: stabilized development, development in foreign economic region, foreign economic policy of the region.

Постановка проблеми. Забезпечення усталеного розвитку держави можливе тільки за рахунок удосконалення механізму державного регулювання економіки з урахуванням особливостей розвитку його окремих регіонів. Рушійною силою сучасного розвитку як національної, так і регіональної економіки є зовнішньоекономічна сфера. Тому актуальним завданням сучасної регіональної економіки є розробка ефективної зовнішньоекономічної політики регіону з метою реалізації його конкурентних переваг на національному та світовому ринках.

Аналіз останніх публікацій. Проблеми усталеного розвитку економіки знаходять відображення в працях таких зарубіжних та вітчизняних учених, як: Єлагін В., Кашуба М., Лебідь В., Лендґел М., Марушевський Г., Шевчук П., Трегобчук В. Питання формування регіональної політики та розробки механізму її реалізації висвітлені в роботах М. Долишнього, М. Жука та Д. Стеченко.

Формулювання мети (постановка завдання). Метою роботи є обґрунтування доцільності дослідження регіону як самостійного суб'єкта національної економіки з властивими йому специфічними рисами, закономірностями розвитку та розробка рекомендацій щодо формування регіональної зовнішньоекономічної політики.

Виклад основного матеріалу. Сучасний розвиток міжнародної економічної діяльності країни в визначальній мірі залежить від розвитку окремих регіонів. Однак регіональний розвиток в основному зумовлюється національною зовнішньоекономічною стратегією, яка як правило усереднює конкурентний потенціал регіонів, нівелює особливості розвитку регіонального зовнішньоекономічного комплексу та обмежує самостійність регіонів у роз-

робці зовнішньоекономічної політики. Усталений економічний розвиток регіону є процесом динамічного нарощування його конкурентного потенціалу, мотивації суб'єктів господарювання до розширеного відтворення, підвищення конкурентоспроможності та рівня життя населення. Під категорією «економічна стійкість господарської системи регіону» пропонуємо розуміти інтегровану властивість системи до збереження динамічної рівноваги в умовах нестабільності внутрішнього і зовнішнього середовища.

Сучасні концепції регіонального розвитку актуалізують проблему виділення регіону як самостійного суб'єкта національної економіки, якому притаманні певні риси і закономірності розвитку. Тому регіон розглядається як:

- квазідержавна — відносно відособлена підсистема національної економіки, яка враховує світову тенденцію передачі на регіональний рівень більшості функцій та фінансових ресурсів. Міжрегіональні економічні відносини здійснюються в рамках асоціацій економічної взаємодії;

- квазікорпорація — великий суб'єкт економічної діяльності активно конкурує з іншими регіонами, національними та транснаціональними корпораціями на ринках виробництва товарів та послуг;

- ринок — особливості функціонування різноманітних ринків у межах регіону;

- соціум — орієнтація на підвищення якості життя населення на основі відтворення освіти, охорони здоров'я, культурних цінностей та навколишнього середовища [1].

Для забезпечення усталеності і саморегулювання в умовах нестабільного зовнішнього середовища регіональний господарський комплекс повинен мати потенціал розвитку за ключовими параметрами, формування яких здійснюється на основі системного підходу. Усталеність властива не тільки статичному стану регіональної системи, а й її трансформаційним змінам. У зв'язку з цим можна виділити такі види усталеності:

- усталеність розвитку, яка характеризується систематичним приростом результату не нижче допустимого мінімуму і не вище об'єктивно детермінованого максимуму;

- перманентна усталеність, яка характеризується епізодичними змінами;

- гіперусталеність, що відображає відсутність гнучкої адаптації регіонального комплексу до змін зовнішнього середовища [2].

Рівень усталеності регіону як відкритої ієрархічної системи визначається рівнем його конкурентоспроможності на національному та світовому ринках. Посиленню конкурентних позицій

сприяє поглиблення міжрегіональних економічних зв'язків. Основною складовою зовнішньоекономічного розвитку регіону є регіональна зовнішньоекономічна політика, яка являє собою сукупність принципів, форм і методів впливу органів регіонального управління на зовнішньоекономічну сферу. У розвинених країнах основними принципами регіонального управління є:

принцип децентралізації, який полягає в делегуванні частини функцій регіональних органів управління безпосередньо суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД);

принцип партнерства передбачає установлення взаємовигідного співробітництва між органами управління та суб'єктами ЗЕД у встановлених законом рамках;

принцип субсидіарності полягає в необхідності розробки регіональної стратегії з урахуванням необхідності фінансування соціальної сфери (мінімальних державних соціальних стандартів);

принцип мобільності полягає у можливості трансформації функціональної та організаційної структур регіону відповідно до змін у державному регулюванні;

принцип адаптованості припускає розробку механізму гнучкої адаптації регіональної політики до змін напрямків державної політики;

принцип визначеної компетентності передбачає чітку функціональну градацію (ранжування) суб'єктів національного, регіонального та муніципального управління [3].

У країнах з перехідною економікою принципи регіонального управління відображають необхідність дослідження регіонів як самостійних суб'єктів ЗЕД:

— принцип самостійності передбачає надання регіонам певного суверенітету у встановлених законом рамках для вирішення конкретних регіональних завдань;

— принцип самозабезпеченості означає часткове державне фінансування соціально-економічних регіональних програм з урахуванням потенціалу його розвитку;

— принцип саморозвитку полягає в доцільності формування регіональної моделі ЗЕД з урахуванням особливостей регіонального зовнішньоекономічного комплексу та експортного потенціалу, але відповідно до завдань національної зовнішньоекономічної стратегії;

— принцип самоврядування, реалізація якого зумовлює доцільність створення регіональних органів управління ЗЕД;

— принцип самофінансування припускає формування регіонального бюджету та бюджетної дисципліни, яка забезпечує його наповнення та цільове фінансування регіональних витрат;

— принцип делегування полягає в передачі окремих функцій регіонального управління органам державного управління для вирішення проблем регіонального розвитку (для депресивних, унікальних, мікрорегіонів та регіонів стагнації) [6].

З огляду на зміст та принципи регіонального управління, доцільно запропонувати такий алгоритм розробки процесу зовнішньоекономічної політики регіону, в основу якого покладені регіональні пріоритети розвитку (рис. 1).

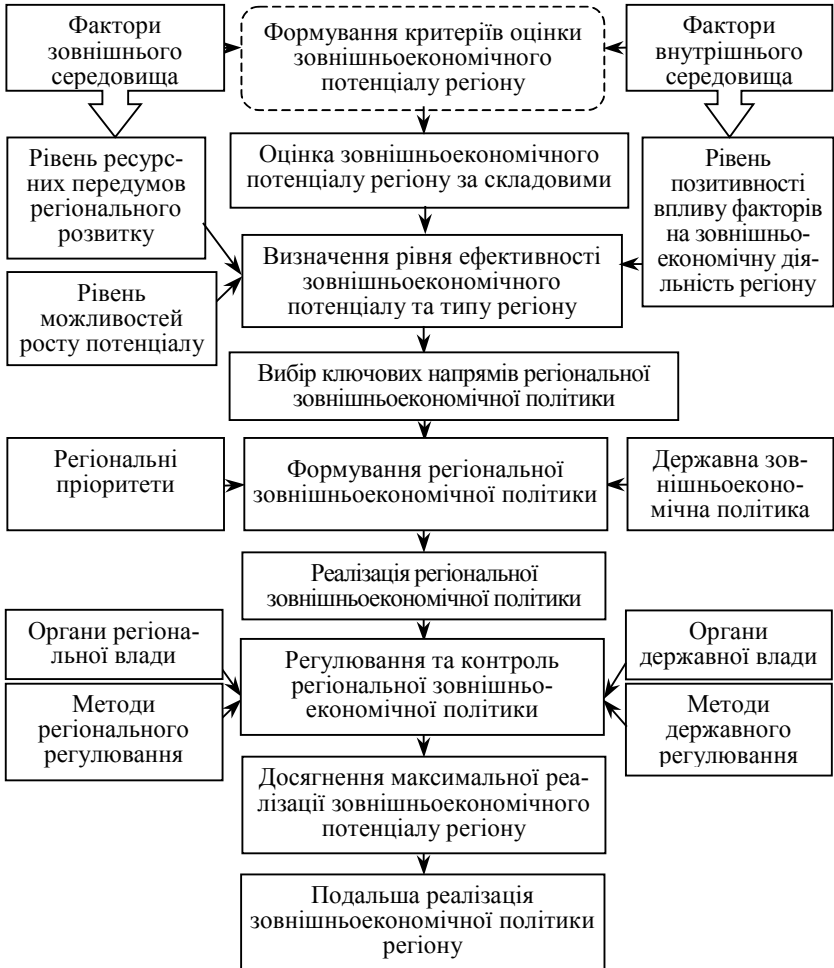

Рис. 1. Алгоритм розробки процесу зовнішньоекономічної політики регіону

Формування регіональної зовнішньоекономічної політики ґрунтується на оцінці зовнішньоекономічного потенціалу регіону — можливостях використання природних, технологічних, інвестиційних, трудових, фінансових ресурсів регіону в міжнародних коопераційних зв'язках. Оцінка зовнішньоекономічного потенціалу регіону здійснюється в розрізі окремих елементів його зовнішньоекономічного комплексу:

— виробничій сфері (аналіз і оцінка рівня модернізації, рівня й характеру спеціалізації — міжгалузевої та внутрішньогалузевої, наявності міжнародних та міжрегіональних коопераційних виробничих зв'язків);

— трудовій сфері (аналіз і оцінка чисельності та структури трудових ресурсів регіону, рівня безробіття в регіоні, рівня заробітної плати в середньому по регіону та відносно середнього рівня по країні; обсягів міграції робочої сили — визначення міграційного сальдо, якісного складу мігрантів);

— валютно-фінансової і кредитної сфери (аналіз форм і обсягів залучених кредитів суб'єктами ЗЕД регіону, оцінка ефективності інвестиційних проектів, обсяги регіонального фінансування ЗЕД та відносно обсягів державного фінансування);

— зовнішньоторговельної сфери (аналіз динаміки та структури експортно-імпорتنих операцій торгівлі товарами, послугами, руху капіталу та технологій, визначення регіональної експортної, імпорتنної, зовнішньоторговельної квоти);

— сфери споживання (оцінка ємкості регіонального ринку, рівня та динаміки цін у регіоні, виявлення особливостей регіонального ціноутворення, аналіз структури споживчого попиту).

Дана оцінка дозволяє визначити рівень ресурсних передумов регіонального розвитку, рівень внутрішніх можливостей зростання потенціалу регіону та рівень позитивності впливу зовнішніх факторів на зовнішньоекономічну діяльність регіону. Залежно від цього визначають тип регіону відповідно до загальноприйнятої класифікації — депресивні, регіони стагнації, піонерні, генеральні, мікрорегіони, програмні, унікальні, відповідно до якого і виділяють ключові напрями регіональної зовнішньоекономічної політики.

Для забезпечення реалізації принципів регіонального управління формування зовнішньоекономічної політики регіону здійснюється на основі обраних регіональних пріоритетів, які не суперечать основним цілям і напрямам державної зовнішньоекономічної політики. Контроль реалізації зовнішньоекономічної політики регіону та оцінка її ефективності з точки зору досягнен-

ня поставлений цілей здійснюється як органами регіонального управління, так і державними органами.

Висновки та перспективні напрями дослідження. Таким чином, регіональна політика повинна враховувати основні стратегічні напрями розвитку національного зовнішньоекономічного комплексу та специфіку національної системи регулювання зовнішньоекономічної сфери. Тому вибір методів і інструментів регулювання на рівні регіону обмежується національним регуляторним механізмом. У той же час регіон є унікальним територіальним утворенням зі специфічними рисами розвитку, які повинні враховуватися при розробці державної зовнішньоекономічної політики.

Література

1. *Кашуба М. В., Шевчук П. І., Панфілова Т. І., Єлагін В. П.* Концепція усталеного розвитку // Програма підвищення кваліфікації держслужбовців.

2. Чернігівський центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.center.uct.ua>

3. *Лебідь В. Н.* Информационно-аналитическое обеспечение мирового устойчивого развития / В. Н. Лебідь // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. — 2004. — № 5 (64). — С. 51—56.

4. *Марушевський Г.* Стратегія соціально-економічних перетворень. Україна: Стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки — 2006: Монографія / За ред. О. С. Власюка. — К.: НІСД, 2006. — 576 с.

5. *Старостіна А., Каніщенко О.* Суперечливі шляхи глобалізації / А. Старостіна, О. Каніщенко // Економіка України. — 2008. — № 5. — С. 58—65.

6. *Стеченко Д. М.* Управління регіональним розвитком. — К.: Вища школа, 2000. — 324 с.

7. Регіональна політика і механізм її реалізації / За ред. акад. НАН України М. І. Долішнього. — К.: Наукова думка, 2003. — 415 с.

8. *Трегобчук В.* Концепція сталого розвитку для України / В. Трегобчук // Вісник НАН України. — 2002. — № 2.

10. Устойчивое экономическое развитие в условиях глобализации и экономики знаний: концептуальные основы теории и практики управления / Под ред. Попкова В. В. — М.: ЗАО «Изд-во «Экономика», 2007. — 295 с.

11. *Шевчук В. О.* Теоретико-методологічні аспекти аналізу процесів сталого розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // <http://www.nam.kiev.ua>